

Mónusné dr. Kiss Katalin[1]: A tévedés jelentőségének egyes aspektusai az élet, testi épség elleni bűncselekmények körében

Debreceni Jogi Műhely, 2007. évi (IV. évfolyam) 2. szám (2007. április)

1. Tévedés rendszertani helye a büntethetőségi akadályok körében

A hazai jogi irodalomban az egyes szerzők eltérő módon rendszerezik a büntethetőségi akadályokat. A lehetőségek széles skálájára való tekintettel, a teljesség igénye nélkül, csak néhányat emelek ki.

Békés Imre 1980-ban a büntethetőségi akadályokat a törvénynek megfelelően két fő csoportra osztja, ezek a büntethetőséget kizáró és a megszüntető okok. A bűnösséget kizáró okokhoz tartozik a tévedés, melynek két formáját határolja el: a ténybeli tévedést és a cselekmény társadalomra való veszélyességében való tévedést.[2]

Nagy Ferenc tankönyvében a büntethetőségi akadályokat két nagy egységre bontja: az elsődleges és a másodlagos büntethetőségi akadályokra. A bűnösséget kizáró okok közé tartozik a tévedés.[3] Érdemes megfontolás tárgyává tenni Nagy Ferenc javaslatát a jövőre nézve a büntethetőségi akadályok rendszerezése kapcsán, amely alapján három nagy csoport jönne létre: büntethetőséget kizáró okok, büntethetőséget megszüntető okok és a büntethetőséget és a büntetőeljárást akadályozó okok csoportja.

A büntethetőséget kizáró okokhoz tartozna: a jogos védelem, a végszükség, a hivatali, hatósági jog gyakorlása, kötelezettség teljesítése, a gyermekkor, kóros elmeállapot, kényszer, fenyegetés, tévedés és a törvényben meghatározott egyéb okok.

A büntethetőséget megszüntető okok közé tartozna az elkövető halála, a kegyelem, az elévülés, törvényben meghatározott egyéb ok.

A büntethetőséget és a büntetőeljárást akadályozó okok között szerepelne a magánindítvány hiánya és a büntethetőséghez szükséges egyéb aktus hiánya.[4]

Wiener A. Imre a tévedésről, mint a büntethetőséget szubjektív alapon kizáró körülményről ír.[5]

Blaskó Béla a büntethetőséget kizáró okokat öt alcsoportra osztja, nevezetesen: a beszámítást kizáró okokra, a cselekmény társadalomra veszélyességét kizáró okokra, bűnösséget kizáró okokra, büntethetőséget kizáró másodlagos akadályokra és a büntető jogszabályban meghatározott egyéb kizáró okokra. A tévedés intézményét a bűnösséget kizáró okok között találjuk.[6]

2. Tévedés típusai

A magyar szabályozás kétféle tévedést ismer: ténybeli tévedés, és a társadalomra való veszélyességben való tévedést. A ténybeli tévedés jogi rendelkezéstől függő kategória.

2.1. Ténybeli tévedés jelentősége az élet elleni bűncselekmények kapcsán

Ténybeli tévedés kapcsán megkülönböztethetünk releváns és irreleváns tévedést.[7] A büntetőjogilag releváns tévedés esetén azt mondjuk, hogy olyan tényekre vonatkozik a tévedés, amit a szándékosságnak át kell fognia. Irreleváns tévedésről akkor beszélhetünk, ha olyan tényre vonatkozik, amelyet a szándékosságnak nem kell átfognia. Irreleváns lesz, ha az elkövető részletvonásokban téved, ilyen például az okozati összefüggés lényegtelen vonása.

Az okozati összefüggésben való tévedést lényegtelennek minősítette a bíróság annak az élet elleni bűncselekménynek a kapcsán, és befejezett emberölésért felelt az a szülő nő, aki a gyermekét közvetlenül a szülés után fojtogatta, majd a halottnak vélt újszülöttet egy műanyag zacskóba csomagolva a szemeteskukába dobta, de nem volt megállapítható, hogy a sértett a

fojtogatás vagy a nejlonzacskóba csomagolás okozta légúti elzáródás következtében halt-e meg.[8]

Releváns ténybeli tévedés esetén az elkövető a törvény Különös Részében meghatározott konkrét bűncselekmény valamely tárgyi oldali ismérvében téved. A tényállási elemek ismerete nem azt jelenti, hogy a büntetőjogi terminológiával kell tisztába lennie az elkövetőnek, hanem azokkal az életviszonyokkal, amelyeket az adott tényállás tartalmaz.

Ténybeli tévedés megítélésekor figyelemmel kell lenni azokra az elemekre, amelyeket az elkövető ismert, ugyanakkor figyelmen kívül kell hagyni azokat, amelyekről nem tudott, tévesen ítélte meg.

Jogi megítélése tekintetében három variáció képzelhető el. A cselekmény nem minősül bűncselekménynek. Vagy a cselekmény bűncselekménynek minősül, de tévedés folytán más szándékos bűncselekmény realizálódik. Végezetül, ha a tévedés a minősített esethez kapcsolódik, -kivéve, ha a minősítő körülmény eredmény[9]- az elkövető terhére nem róható a minősített eset, csak alapesetért felel.[10]

Az irreleváns tévedés büntetőjogi megítélés szempontjából közömbös. Közömbös lehet, ha az elkövető személyben (error in persona), tárgyban (error in objecto) téved.[11]

Jelentősége a személyben, tárgyban való tévedésnek akkor lehet, ha valamilyen külön kiemelt minőségű elemekről van szó, például hivatalos, közfeladatot ellátó személy, mert akkor ezzel is tisztában kell lennie az elkövetőnek.

2.2. Társadalomra való veszélyességben való tévedés a személy elleni bűncselekmények kapcsán

A társadalomra veszélyesség tudata alatt akár a cselekmény jogellenességének a tudatát, akár a társadalmi megítélésének tudatát, vagy a cselekményhez kapcsoló erkölcsi rosszsallásnak az ismeretét értjük. Az elkövetőnek a magatartásának tilalmazott voltát kell felismernie, nem pontos jogszabályi ismeretre van szükség.

Bűncselekményi típustól függetlenül azt mondhatjuk, hogy a társadalomra veszélyességben való tévedés az alábbi esetekben kaphat szerepet.

a) A társadalomra veszélyesség tudatát kizárhatja, ha az elkövető tévesen valamely társadalomra veszélyességet kizáró körülmény meglétét feltételezi. Gyakorlati szempontból ennek az esetkörnek van nagy jelentősége az élet, testi épség egészség elleni bűncselekmények esetén. Feltételezheti az elkövető, hogy valamely kizáró ok áll fenn. Azt hiszi, hogy jogos védelem, végszükség, vagy a sértett beleegyezése, mint jogellenességet kizáró ok forog fenn. Ilyen esetekben beszélhetünk vélt jogos védelemtől, vélt végszükségről, amelyek megítélésében a tévedésre vonatkozó szabályokon túl a Btk. 29, illetve 30.§ irányadóak.

b) A másik kör, ahol relevanciával bírhat, az ismeretek hiánya, vagy azok téves volta, a keretjogszabályok. A büntetőjogi kerettényállásokat kitöltő igazgatási normák ismeretének hiánya, téves feltételezése alapot adhat a büntethetőség kizártságára. Azonban ennek a tévhitnek leginkább gazdasági bűncselekmények kapcsán lehet jelentősége.

c) Az alacsonyabb szintű jogszabály speciális jellegén túl felmerülhet olyan eset is, amikor az elkövető téves felvilágosítást kapott az ügy kapcsán valamely hivatalos szervtől, személytől, ez szintén magalapozhatja a Btk. 27.§ (2) bekezdés alkalmazását.[12]

3. Jogos védelem és a tévedés kérdésköre

Jogos védelmet a Btk. az alábbiak szerint szabályozza:

29. § (1) Nem büntethető, akinek a cselekménye a saját, illetőleg a mások személye, javai vagy közérdek ellen intézett, illetőleg ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.

(2) Nem büntethető az sem, aki az elhárítás szükséges mértékét azért lépi túl, mert azt ijedtségből vagy menthető felindulásból képtelen felismerni.

(3) A büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az ijedtség vagy a menthető felindulás az elkövetőt korlátozza az elhárítás szükséges mértékének felismerésében.[13]

A jogos védelem törvényi megfogalmazásához a gyakorlatban szinte minden szóhoz tehetünk egy felkiáltójelet, hiszen mindegyik kiváltképp fontos. Ugyanakkor adott szituációban nem mindig egyértelmű, hogy valóban történt-e támadás, illetve azzal való közvetlen fenyegetés? Hol van a határ a jogos védelem, és annak túllépése, vagy téves feltételezése között? Hogyan kerülhető el helyes bírói gyakorlat alapján, hogy a jogos védelmet „ürügyként” használják az elkövetők? Mikor mondhatjuk azt, hogy alappal hihette az elkövető, hogy élet elleni támadást kíván eszközölni a másik fél?

A jogos védelem témakörének részletesebb kifejtése helyett a továbbiakban a tévedés kapcsán valóban problémaként felmerülő vélt jogos védelemre szorítokozok.

Ennek a kérdéskörnek a fontosságára maga Bernolák Nándor is felhívja a figyelmet, amikor úgy fogalmaz, hogy a „Különösen fontos a büntethetőséget megszüntető, a cselekmény jogellenességét vagy a beszámítást kizáró okok felőli tévedés, amelynek jelentőségét csak a tévedés joghatályának általános vizsgálata után állapíthatjuk meg.”[14]

Jogos védelem, végszükség, vagy sértett beleegyezésének téves feltételezése az elkövetőben olyan képzetet alakít ki, amely miatt cselekményét nem tekinti bűncselekménynek, hanem azt helyénvalónak, jogszerűnek tartja.

Jogos védelem és végszükség feltételezése esetén azt hiszi az elkövető, hogy cselekménye jogtalan támadás, illetve például valamilyen életét veszélyeztető helyzet elhárítása érdekében történik, ezért válik jogossá. Ha az elkövető a valóságos helyzet téves felismerése folytán abban a tudatban cselekszik, hogy ellene jogtalan támadást intéztek, vagy ilyennel közvetlenül fenyegették (vélt jogos védelem), a tévedésre vonatkozó rendelkezéseket (Btk. 27. §) kell alkalmazni. Vélt végszükség, végszükségi helyzetben való tévedés esetén a társadalomra veszélyességben való tévedés szabályait kell alkalmazni.[15]

Vélt jogos védelmi helyzet alappal történő téves feltételezése miatt nem büntethető az elkövető.

A jogos védelem és a vélt védelem abban nem különbözik, hogy a cselekvő egyaránt jogos cél elérésére törekszik, ám amíg az első esetben az ennek alapjául szolgáló feltételek (a jogtalan támadás, illetve annak közvetlen veszélye) objektíve fennállnak, az utóbbi esetben ezek hiányoznak. Az elkövető tévesen úgy véli, hogy jogszerűen cselekszik. A vélt jogos védelem kapcsán tehát a tévedés jelentkezik egyfelől a jogos védelem előfeltételeinek téves megítélésében, például az elkövető a sértett mozdulatát támadásként értékeli, pedig esetleg pont az ellenkezőjéről van szó.[16]

A vélt kizáró ok esetén a támadás tényében való tévedést jelentheti. A vélt jogos védelmi helyzet megállapításának akkor van helye, ha az elkövető az ellene színleg vagy egyáltalán nem irányzott támadást, közvetlen fenyegetést komolynak, illetve létezőnek véli és ennek megfelelő magatartás tanúsítására készíti.[17]

Másrészt jelentkezhethet abban is a téves képzet, hogy az elhárítás bizonyos intenzitását tartja szükségesnek azért, mert helytelenül mérte fel a feltételezett támadás jellegét, erejét vagy veszélyességét.[18]

A gyakorlatban az ilyen irányú tévedés megállapítása alapos bizonyítási eljárás és mérlegelés mellett is meglehetősen nehéz.

Az alábbi esetek jól illusztrálják a kérdés megítélésének bonyolultságát és összetettségét.

A terhelt az esti órákban italozott, majd hajnalban beült a személygépkocsijába és azt vezetve részt vett a közúti forgalomban. Ennek során nekiütközött egy parkoló gépkocsinak is. Ezt követően a rendőrfőnök igazoltatta, és észlelte az ittaságát, ezért vérvételre állították elő. Ennek eredményeként megállapítható volt, hogy a terhelt vérében 2,13 ezrelék az alkoholkoncentráció, tehát a terhelt szeszes italtól közepes fokban befolyásolt állapotban vezette a személygépkocsiját. A terhelt egy másik alkalommal egy ismeretlen személytől 15 000 forintért vásárolt egy 6,35 mm kaliberű Zbrojovka típusú pisztolyt, a hozzávaló lőszerrel együtt, fegyvertartási engedéllyel azonban nem rendelkezett.

A terhelt és a vendéglőt üzemeltető sértett között már a megismerkedés napján nézeteltérés, szóváltás alakult ki. A sértett később sem nézte jó szemmel, ha a terhelt a vendéglője környékén tartózkodott, de azt sem, ha az alkalmazottjával kapcsolatba lépett.

Ennek ellenére a terhelt egyik este megjelent a vendéglőben, ott sört fogyasztott, szót váltott a sértettel is. Zárórát követően a terhelt beszállt gépkocsijába, és abba az utcába hajtott, ahol a sértett alkalmazottja lakott. Miután a vendéglőt bezárták, az alkalmazott gyalogosan indult hazafelé. A sértett is gépkocsiba ült és azzal kísérte az alkalmazottját a lakása felé. A sértett gépkocsijában utasként még két személy foglalt helyet.

A lakása közelébe érve az alkalmazott odament a gépkocsijában várakozó terhelthez, hogy közölje vele, ma nem kíván Budapestre utazni. Eközben a sértett is a helyszínre érkezett és a gépkocsijával hátulról kissé meglökte a terhelt gépkocsiját.

A terhelt nem értve a történeteket és meg is ijedve, a helyszínről elhajtott. Bár viszonylag nagy sebességgel haladt, és útirányt is változtatott, a sértett a gépkocsijával követte őt. Miután a terhelt észlelte, hogy nem tud elszakadni az őt követő gépkocsitól, megállt. A sértett ezt követően a terhelt gépkocsija mögött, majd miután a terhelt kiszállt, a gépkocsi előtt állt meg a személygépkocsijával.

A terhelt ezután - tartva attól, hogy a sértett részéről támadás éri - elővette és csőre töltötte a pisztolyát, odament a gépkocsijában ülő sértetthez, és felszólította őt, hogy hajtson el a helyszínről, mert különben fejbe fogja löni, és közben a terhelt egyre indulatosabb lett. Tekintettel arra, hogy fenyegetése hatástalan maradt, a nála levő pisztolyt két kézre fogva és előre tartva, abba az irányba, ahol a sértett és utasa ült, mintegy 2-3 méterről egy lövést adott le.

Ezt követően a terhelt elindult a saját gépkocsija felé. Közben azonban észlelte, hogy az utas kiszáll a sértett gépkocsijából. Ezért visszafordulva az utas felé is egy lövést adott le, majd a helyszínről elhajtott. Az első lövés a sértett bal halántékát találta el. A sértett életét csak az időben történt, célszerű és szakszerű orvosi beavatkozás mentette meg. A sérülés 8-10 hét alatt, a jobb testfél bénulásában és az intellektus súlyos károsodásában jelentkező maradandó fogyatékosággal gyógyult. A második lövés sérülést nem okozott az utasnak, ugyanis sikerült a lövés elől elhajolnia.

A bíróság az alábbi tényeket vette figyelembe:

- a terhelt által használt eszköz,
- a lövések száma,
- az elkövetés körülményei és módja,
- a bekövetkezett sérülések helye és jellege, a támadott testtájék,
- a terheltnek a cselekményt megelőzően többször is elhangzott kijelentésel,
- a terhelt személyi tulajdonságai,
- a terhelt és a sértett konkrét kapcsolata,
- és a terheltnek a cselekmény elkövetése után tanúsított magatartása, amelyből okszerű az a következtetés, hogy a terhelt tudatában felmerült a sértettek halála bekövetkezésének lehetősége is, és ezen eredménylehetőséghez a sértett vonatkozásában érzelmileg kívánólag, míg a másik sértett - a gépkocsi utasa - tekintetében közömbösen viszonyult.

A bíróság véleménye szerint, a tényállásból kitűnően a terhelt nem hivatkozhat jogos védelmi helyzet feltételezésére, mivel személyét és javait közvetlenül a cselekmény elkövetését megelőzően jogtalan támadás nem érte; de ilyen közvetlen támadás veszélye sem fenyegette. Éppen ellenkezőleg, a terhelt volt az, aki gépkocsijából kiszállt és a sértetteket élet elleni cselekmény elkövetésével megfenyegette. Ilyen körülmények között a terhelt javára a jogos védelmi helyzetben cselekvés megállapítása szóba sem kerülhet.

A terhelt előtt nyilvánvaló volt cselekményének veszélyes, erkölcsileg elítélendő és jogilag tilalmazott volta. Ezt meghaladóan nem volt alapos oka - a tényállásból és az adott körülményekből következően - arra sem, hogy a személye vagy javai elleni jogtalan támadást vagy ilyen támadással közvetlenül fenyegető helyzetet tévesen feltételezzon. Ezért a terhelt javára a vélt jogos védelmi helyzetben cselekvés sem állapítható meg.

A bíróság álláspontjából érdemes kiemelni azt a megállapítást, mely szerint az elkövető a vélt jogos védelmi helyzetre kellő alappal nem hivatkozhat, ha semmi külső jele nincs annak, hogy a személye vagy javai ellen a sértett részéről jogtalan támadás indul, vagy ilyen támadással közvetlenül fenyegető helyzet áll fenn.[19]

Nincs helye a jogos védelem megállapításának, ha még a támadás látszata sincs meg, és erre az adott körülményekből sem lehet következtetni. Ha az elkövetőnek alapos oka volt az ellene irányuló fenyegetés, veszély téves feltételezésére, akkor hivatkozhat eredményesen a vélt jogos védelemre.[20] Az alapos okon van a főhangsúly, de ahogy a jogesetektől is kitűnik, nem lehet sémaszerűen összefoglalni, hogy mi minősül alapos oknak. Mindig az adott körülmények függvénye. Itt kell megemlíteni Nagy Ferenc álláspontját, aki szerint helytelen a bíróság nézete, ha csak alapos ok esetén tartja elfogadhatónak a vélt jogos védelem fennállását. Bár egyetért azzal, hogy a büntetlenséget csak alapos ok eredményezheti, de arra is felhívja a figyelmet, hogy ha a tévedés gondatlanságból ered, akkor a szándékos elkövetés kizárt és gondatlan bűncselekményért felel az elkövető.[21]

BJD 4673 számú döntés alapján „ az elkövető az ellene színleg vagy nem is irányzott támadást vagy közvetlen fenyegetést komolynak, illetőleg létezőnek véli, és a feltételezett támadás objektív jellegének megfelelően védekezik” akkor lehet helye vélt jogos védelem megállapításának.[22]

Ha valakinek a tévedése nem volt alapos okra visszavezethető, mivel kellő gondosság tanúsítása mellett fel kellett volna ismernie, hogy tényben vagy társadalomra veszélyességben téved, akkor a felelőssége szándékos bűncselekmény helyett a gondatlan alakzatért áll fenn. Ennek feltétele, hogy a gondatlan alakzatot a törvény büntetni rendelje.[23]

Az idő kerekének visszaforgatásával utóbb megállapítani, hogy mi is történt valójában, igen nehéz feladat. Maguk a bíróságok sem tudnak minden esetben egységesen álláspontot foglalni ugyanabban az ügyben. Különösen nehéz a gyakorlati megítélése a jogos védelem kérdéskörének. Erre szolgál példaként az alábbi eset:

A vádlott és a sértett az italbolt előtt, az utcán találkozott össze, amikor is közöttük - egy korábbi lakásügy kapcsán - vita támadt. Ennek során az indulatosá váló sértett ököllel két, közepes erejű ütést mért a vádlott arcára, aki mindkét ütés után a földre esett. A második ütést követően a sértett - azért, hogy segítsen - a felállni igyekvő vádlott felé lépett, ám a vádlott úgy vélte, hogy a sértett újból bántalmazni akarja. Ezért bal kezével ellökte a sértettet, jobb kezével viszont előkapta 14 cm pengé hosszúságú tőrését, s azzal - közepes erővel - a sértettet hasba szúrta. A kés pengéje - 10 cm hosszúságú szúrscsatornát eredményezve - elérte a májat és átszelte a jobb vesét is. A sérülés közvetlen életveszéllyel járt és - mivel a jobb vesét el kellett távolítani - maradandó fogyatékoságot eredményezett.

A megyei bíróság álláspontja szerint a vádlott tévedésben volt a tekintetben, hogy őt további jogtalan támadás fenyegeti, és e tévedésre a sértett személyének ismerete és korábbi magatartása miatt alapos oka volt. Így megállapíthatónak tartotta a vádlott javára a vélt jogos védelmi helyzetet, ám azt is kimondta, hogy a védekezés szükséges mértékét ijedségből, illetve menthető felindulásból túllépte, amikor a testi épsége elleni támadást élet kioltására alkalmas módon hártotta el. Ezért lényegében a vélt jogos védelem túllépésére alapozottan a Btk. 29. §-ának (3) bekezdését alkalmazta a vádlottal szemben, amikor bűnösségét - eshetőleg szándékára vont következtetés mellett - emberölés büntetékének a kísérletében megállapította.

A Legfelsőbb Bíróság (LB) megítélése eltért a megyei bíróságétól. Az LB arra helyezte a hangsúlyt, hogy a vádlott cselekményének a megvalósítása időpontjában a sértett a jogtalan támadással felhagyott, így objektíve a jogos védelmet megalapozó helyzet már nem állott fenn. Ehhez képest a megyei bíróság arra helyesen következtetett, hogy az adott körülmények között a vádlott az újabb támadás veszélyét illetően tévedésben volt. A fentiekre tekintettel viszont a jogos védelemnek a Btk. 29. §-ának (1) bekezdésében meghatározott objektív ismérvei az adott esetben hiányoztak, így ennek alkalmazására nem kerülhet sor, ebből következően pedig annak a Btk. 29. §-ának (2) és (3) bekezdésében foglalt szabályai sem értékelhetők a vádlott javára.

A LB. kimondta, hogy amennyiben ugyanis az elkövető abban a téves feltevésben viszi véghez a tettet, hogy az a jogos védelem körébe tartozik, és ezért nem veszélyes a társadalomra, a cselekményt teljes egészében a tévedés szabályai alapján kell elbírálni. Eszerint pedig a társadalomra veszélyességben alapos okból történő tévedés büntetlenséget biztosít, ha viszont a tévedés gondatlanságra vezethető vissza, és a megvalósított cselekménynek gondatlan alakzata is van, a törvényi tényállás tárgyi oldalát átfogó szándékosság ellenére sem a szándékos, hanem a gondatlanságból elkövetett bűncselekményért tartozik az elkövető büntetőjogi felelősséggel.

A tévedés szempontjából is jelentős azonban, hogy a Btk. 29. §-ának (1) bekezdése értelmében a jogos védelemnek törvényi korlátai vannak, nevezetesen a védelmi cselekmény kizárólag akkor jogos és megengedett, következésképpen csupán akkor nélkülözi a társadalomra veszélyességet, ha az a jogtalan támadás elhárításához szükséges, és azzal arányban áll. Mindemellett túllépés esetén sem büntethető a védekező, amennyiben az elhárítás szükséges mértékét ijedsége vagy menthető felindulása folytán képtelen volt felismerni.

Az adott ügyben az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg azt, hogy a vádlott - a sértett erőszakos személyiségéből és a megelőző ütlegetésekből kiindulva - alappal vélte úgy, hogy a felé lépő sértett őt újból bántalmazni akarja, e tekintetben tehát tévedését nem a gondatlansága okozta.

A LB szerint az adott körülmények mellett a vádlottnak a tőle elvárható figyelem, körültekintés tanúsítása esetén fel kellett volna ismernie, hogy az általa vélt - pusztá kézzel indított - újabb támadás is csupán a testi épsége ellen irányulhat, így azzal szemben aránytalanul súlyos és szükségtelen az élet kioltására alkalmas késsel történő fellépés, amelynek következtében a sértett életveszélyes sérülést szenvedett. LB az eredményhez igazodóan a Btk. 170. §-a (6) bekezdésének III. tétele szerint minősülő életveszélyt okozó, gondatlanságból elkövetett testi sértés vétségében állapította meg az elkövető a büntetőjogi felelősségét.[24]

A személy elleni bűncselekményeknél általában beszélhetünk valamilyen „előtörténetről”, amely gyakran nem is csak kétszereplős, tehát a sértett és a vádlott között zajlott, hanem harmadik személy, általában hozzátartozó sérelmére elkövetett korábbi cselekmények is szerepet kapnak. Ilyen esetekben egységes a bírói gyakorlat abban, hogy ha a sértett által a vádlott hozzátartozója testi épsége ellen intézett durva támadás befejezése után a vádlott az emiatt keletkezett heves indulatának a hatása alatt a sértettet megöli: az ún. „időbeli túllépés” folytán a jogos védelmi helyzet megállapítása kizárt, a cselekmény erős felindulásban elkövetett emberölés büntetteként értékelhető Btk. 29. §, 167. §-okra tekintettel. A vélt jogos védelemre eredményesen nem hivatkozhat az, aki a sértettet akkor szúrja mellbe, amikor az a hozzátartozójának a bántalmazását már befejezte.[25]

A fentiekből is kitűnik, hogy a jogos védelmi helyzet, a hozzá kapcsolódó vélt jogos védelem, tévedés megállapítása, elhatárolása igen bonyolult kérdés. Álláspontom szerint, az elméletben felállított szabályok nem egyértelműen és feltétel nélkül jutnak érvényre a gyakorlatban. Az általánosságban kimondott tételek konkrét esetre történő vonatkoztatása ebben a témakörben különösen nagy feladatot hárít a jogalkalmazókra.

Summary

I examined one of the grounds for the preclusion of punishability and grounds for the termination of punishability, which is error. Grounds for the preclusion of punishability and grounds for the termination of punishability, mean that punishability shall be precluded.

The error means- 27.§- the perpetrator shall not be punishable for a fact, of which he was not aware on perpetration. The person, who commits an act in the erroneous hypothesis that it is not dangerous for society and who has reasonable ground for this hypothesis, shall not be punishable. Error shall not exclude punishability, if it is caused by negligence, and the law also punishes perpetration deriving from negligence.

I examined how often the judge accept an error, if the person believe that he's in the right, because he was attacked, or direct emergency menace. Or maybe he believes, that he is in danger of his life. Is it exceptional or not? What examine judge? It isn't only hypothetical question, because very complicated task for the judge.

[1] Egyetemi tanársegéd, Debreceni Egyetem Állam –és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék.

[2] Békés Imre- Földvári József- Gáspár Gyula-Tokaji Géza: A Magyar Büntetőjog Általános Rész, BM Könyvkiadó, Budapest, 1980.

[3] Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Rész, Korona Kiadó, Budapest, 2004, 200.

[4] Nagy Ferenc: A büntethetőségi akadályok szabályozása az új büntető törvénykönyvben, különös tekintettel a jogellenességet kizáró okokra, Büntetőjogi kodifikáció, 2001, 1. sz, 32.

- [5] Wiener A.Imre Büntethetőség, büntetendőség, KJK, MTA Állam -és Jogtudományi Intézet, Budapest, 1997, 214.
- [6] Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész, Rejtjel Kiadó, 2003, 201.
- [7] Wiener A. I i.m: 214.
- [8] BH1996. 239.
- [9]Abban az esetben, ha eredményre, mint minősítő körülményre vonatkozik az elkövető tévedése, és tévedés tekintetében gondatlanság terheli, akkor a Btk.15.§ alapján, a bűncselekmény minősített esetéért felel.
- [10] Belovics Ervin-Békés Imre-Busch Béla-Molnár Gábor-Sinku Pál-Tóth Mihály: Büntetőjog Általános Rész, HVG ORAC, Budapest, 2002, 141-142.
- [11] BH2004. 128
- [12] Belovics E-Békés I-Busch B-Molnár G-Sinku P-Tóth M i.m: 144.
- [13] Btk. 29.§
- [14] Bernolák Nándor (1880-1951):a debreceni egyetem második rektora. A közjogi és államelméleti kérdések mellett elsősorban büntetőjoggal foglalkozott. Tanulmányozta a büntetési rendszereket, a végrehajtási intézményeket. Törvényelőkészítői munkát végzett az I. Büntetőnovella megalkotásában. Soós Ildikó-P.Szabó Béla: Haraszi Bernolák Nándor Büntetőjogász-népjóléti miniszter-ügyvéd, A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947) Debrecen, 2002, 11.Bernolák Nándor: A tévedés tana, Kassa, 1910, 236.
- [15] LB 15. sz irányelv.
- [16] BH1997. 427.
- [17] Belovics E-Békés I-Busch B-Molnár G-Sinku P-Tóth M i.m: 144.
- [18] BH1997. 427.
- [19] BH2001. 409
- [20] Blaskó Béla: A jogos védelem néhány elméleti és gyakorlati kérdése, Főiskolai Figyelő Plusz, Rendőrtiszti Főiskola tudományos folyóirata, 2/92. 96.
- [21] Nagy Ferenc:A Magyar Büntetőjog Általános Rész, Korona Kiadó, Budapest, 2004, 215.
- [22] Blaskó B i.m: 96.
- [23] Wiener A. I: i.m 217.
- [24] BH1997. 427.
- [25] BH1996. 350.